

Καλησπέρα σας

Είμαι η Παρασκευή Ταράνη και είμαι εδώ για μια σύντομη εισαγωγή στην προσέγγιση του Δανού αρχιτέκτονα Jan Gehl και τη σχετική ταινία που θα ακολουθήσει.

Ο λόγος για τον οποίο θα το κάνω εγώ αυτό, είναι γιατί, ένα σχεδόν χρόνο πριν, μαζί τη Φυλλιώ Κατσαβουνίδου ολοκληρώσαμε τη μετάφραση και την έκδοση στα ελληνικά του πρώτου και κλασικού πλέον βιβλίου του Jan Gehl – Η ζωή Ανάμεσα στα Κτήρια.

Με τη Φυλλιώ έχουμε διαπιστώσει το μεγάλο κενό που υπάρχει στην ελληνική βιβλιογραφία από μεταφράσεις σημαντικών βιβλίων που αναφέρονται στην πόλη και τον αστικό χώρο, βιβλία που δεν αποτελούν μόνο επιστημονική βιβλιογραφία αλλά μπορούν να διαβαστούν από όλους και να εκπαιδεύσουν ένα ευρύτερο κοινό τώρα που τα θέματα των πόλεων, της δημόσιας ζωής και του δημόσιου χώρου μοιάζουν να αφορούν περισσότερο από ποτέ, τον λεγόμενο «απλό πολίτη».

Η εποχή όμως είναι δύσκολη για το βιβλίο, κυρίως το βιβλίο ως φυσικό αντικείμενο (όχι ψηφιακό δηλαδή) και έτσι δεν συναντήσαμε μεγάλο ενθουσιασμό από τους εκδότες που προσεγγίσαμε. Ήρθαν όμως και εδώ οι σπουδαίοι Δανοί και με το πρόγραμμα χρηματοδότησης που διαθέτει το Υπουργείο Πολιτισμού της Δανίας για μεταφράσεις έργων της Δανέζικης κουλτούρας, κερδίσαμε τη χρηματοδότηση για τη μετάφραση του βιβλίου και την έκδοση ανέλαβαν οι Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Έτσι η ελληνική γλώσσα έγινε η 16η γλώσσα που προστέθηκε στις μεταφράσεις του βιβλίου «Η Ζωή Ανάμεσα στα Κτήρια».

Όπως γράφει ο Παναγιώτης Τουρνικιώτης στον πρόλογο της ελληνικής έκδοσης, το βιβλίο του Jan Gehl για τη ζωή ανάμεσα στα κτήρια, που δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά το 1971 στην Κοπεγχάγη, είναι ένα βιβλίο που ανήκει στην εποχή του, αλλά είναι ταυτόχρονα ένα βιβλίο που έχει αφήσει εποχή. Για αυτό ακριβώς συνεχίζει να διαβάζεται και να μεταφράζεται σε όλο τον κόσμο για περισσότερα από 40 χρόνια. Μέσα από τις σελίδες του, ο δημόσιος χώρος, δηλαδή το κενό των δρόμων και των πλατειών που βρίσκεται ανάμεσα στα κτήρια, αναδεικνύεται σε πρωταρχικό πεδίο της κοινωνικής συνύπαρξης των ανθρώπων.

Η προσέγγιση του Jan Gehl ξεκινάει ακριβώς από αυτό: ότι ο δημόσιος χώρος των πόλεων, ανάλογα με το πως είναι δομημένος και σχεδιασμένος μπορεί να αναπτύξει ή αντίθετα να καταστρέψει ακόμα και τις πιο απλές ανθρώπινες δραστηριότητες και την κοινωνική ζωή που γεννιέται από αυτές. Στο βιβλίο μεταφέρεται όλη η μακροχρόνια δουλειά καταγραφών, ερευνών και παρατηρήσεων του νεαρού τότε Jan Gehl σε διάφορες πόλεις της Ευρώπης πάντα με τη συνεργασία της συζύγου του

Ingrid Gehl, κοινωνικής ψυχολόγου, την οποία ο ίδιος ποτέ δεν παραλείπει να αναγνωρίσει ως την απαρχή της συνολικής του προσέγγισης και πορείας.

Με εξαιρετική ακρίβεια και απλότητα το βιβλίο καταγράφει εξονυχιστικά την καθημερινή συμπεριφορά των ανθρώπων στο δημόσιο χώρο και με κάθε του παρατήρηση ένα ολόκληρο πεδίο φωτίζεται στα μάτια του αναγνώστη – ειδικό ή μη - ο οποίος μπορεί να βιώνει τα πράγματα αλλά δεν μπορεί να καταλάβει τι τον ενοχλεί και τι τον κάνει να νοιώθει οικεία στο δημόσιο χώρο. Τί μας ελκύει να περπατήσουμε σ' έναν πεζόδρομο, να καθίσουμε σε μια πλατεία, να κουβεντιάσουμε με τον διπλανό μας; Γιατί κάποια υπαίθρια καθιστικά είναι δημοφιλή και κάποια ερημώνουν και εγκαταλείπονται; Γιατί οι άνθρωποι προτιμούν να κινηθούν παράλληλα με τα κτήρια παρά να διασχίσουν έναν άδειο, αχανή χώρο;

Ο Jan Gehl δουλεύοντας και γράφοντας στον τόπο του, βρέθηκε μαζί με τη σπουδαία Jane Jacobs, στην πρωτοπορία της διεθνούς αμφισβήτησης της μοντέρνας πόλης, που σχεδιάστηκε για το αυτοκίνητο και τη γρήγορη ιδιωτική μετακίνηση, τις μεγάλες αχανείς εκτάσεις ανάμεσα σε ψηλά κτήρια και την καταστροφική συνθήκη αυτού του οράματος.

Σήμερα, μια μεγάλη αστική επανάσταση συντελείται εκ νέου και πρέπει να είμαστε έτοιμοι. Έτσι ξεκινάει το ντοκιμαντέρ που θα παρακολουθήσουμε στη συνέχεια – το οποίο είναι μια ανεξάρτητη παραγωγή (δεν είναι δηλαδή του γραφείου του Gehl όπως αναφέρεται). Το 50% του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σε αστικές περιοχές και αυτό το ποσοστό θα φθάσει στο 80% μέχρι το 2050. Τα στατιστικά είναι τέτοια ώστε να συναγωνίζονται τα στατιστικά της Βιομηχανικής Επανάστασης και των αλλαγών που έφερε στις πόλεις.

Οι αποτυχίες της μοντέρνας πολεοδομίας είναι πλέον καλά τεκμηριωμένες, ακόμη και αν το μάθημα αυτό δεν το έχουμε όλοι, εξίσου καλά εμπεδώσει. Η εμμονή στο αυτοκίνητο, ο διαχωρισμός των χρήσεων και οι μεγάλες προαστιακές επεκτάσεις για μαζική στέγαση σίγουρα δεν ήταν καλές ιδέες.

Υπάρχουν διάφορα ντοκιμαντέρ που διαπραγματεύονται αυτά τα θέματα για να θυμηθούμε τα πιο πρόσφατα, το Pruitt-Igoe Myth του 2011 ή το Urbanised του νεοϋορκέζου φωτογράφου και κινηματογραφιστή Gary Hustwit, επίσης του 2011.

Με την πρώτη ματιά, το «The Human Scale» έχει πάρα πολλά κοινά με το «Urbanised». Και οι δύο αποτελούν εννοιολογικές ταινίες που περιηγούνται τις μεγαλουπόλεις του κόσμου συζητώντας για τα θέματα του σχεδιασμού τους.

Αλλά ο Δανός σκηνοθέτης του Human Scale, Ανδρέας Dalsgaard δεν ενδιαφέρεται να κάνει μια ταινία καταγραφής των αποτυχιών του παρελθόντος. Το «The Human Scale» είναι μια ταινία δομημένη σαν ένα δοκίμιο που αναπτύσσεται σε πέντε κεφάλαια. Αυτή η μορφή τον βοηθάει να μεταπηδά ολόκληρες ηπείρους με ευκολία μελετώντας κυρίως έξι πόλεις: το Chongqing της Κίνας, την Κοπεγχάγη, τη Νέα

Υόρκη, τη Μελβούρνη, την Ντάκα του Μπαγκλαντές και το Christchurch της Νέας Ζηλανδίας.

Το «Human Scale» φέρνει επίσης κάτι επιπλέον: Το σημείο εκκίνησής του είναι η προσέγγιση του Jan Gehl και του γραφείου του για την ανθρώπινη κλίμακα και τις ανθρώπινες πόλεις. Τα γραπτά του Gehl και κυρίως το «Η ζωή ανάμεσα στα Κτήρια» καθοδηγούν την αφήγηση της ταινίας. Τα πέντε κεφάλαια ανοίγουν με σύντομες εμβληματικές φράσεις από τα γραπτά του Gehl και με τη δική του παρουσία. Αυτό αποτελεί το σημαντικό θεωρητικό και αφηγηματικό νήμα αλλά και ένα ρίσκο για τον σκηνοθέτη της αφού σε κάποιες κριτικές, κατηγορήθηκε ότι έκανε ένα διαφημιστικό της εταιρείας Gehl Architects.

Σε γενικές γραμμές, όμως, η ταινία καταφέρνει να κρατήσει μια ορισμένη απόσταση από το ανάστημα του Gehl και του γραφείου του. Στην ταινία εμφανίζονται αρκετοί άλλοι πολεοδόμοι και υπεύθυνοι σχεδιασμού των συγκεκριμένων πόλεων οι οποίοι αναπτύσσουν τις δικές τους ιδέες τους ενώ από τις πιο συγκινητικές και εμπνευσμένες προσεγγίσεις είναι αυτές των ακτιβιστών της Dhaka αλλά και οι crowdsourcing λογικές επανασχεδιασμού της πόλης Christchurch της Νέας Ζηλανδίας που ισοπεδώθηκε από καταστροφικό σεισμό.

Η ταινία παίζει με τα ιλιγγιώδη πλάνα πάνω από τις μεγαλουπόλεις και τα εναλλάσσει με τα πολύχρωμα πλάνα από τις διάφορες γειτονιές των πόλεων. Η δύναμη της ανθρώπινης κλίμακας εκφράζεται με την αφοσίωση στην απεικόνιση της κάθε επιμέρους πόλης με τους δικούς της όρους και τη δική της ιδιαιτερότητα. Από τις επιτυχημένες πεζοδρομήσεις της Μελβούρνης και της Νέας Υόρκης στην κυκλοφοριακή τρέλα, την ανασφάλεια και το χάος της Dhaka, οι σκηνές καταγράφουν την ξεχωριστή γοητεία κάθε πόλης και την αξία της ανθρώπινης ζωής ανάμεσα στα κτήρια.

Οι μεταβάσεις από την μια πόλη στην άλλη είναι ενδιαφέρουσες και το συνολικό αποτέλεσμα δίνει το τελικό μήνυμα:

Υπάρχει μια αίσθηση ενθουσιασμού σε όλη την ταινία για το μέλλον των πόλεων – όσο και εάν δεν μπορούμε όλοι μας να το συμμεριστούμε αυτό. Παρά το γεγονός ότι η κυριαρχία του αυτοκινήτου στοιχειώνει ακόμα και τις πόλεις που αποφάσισαν να αλλάξουν, η ταινία κλείνει αισιόδοξα ότι οι επόμενες δεκαετίες θα δώσουν μια μεγάλη ευκαιρία στις πόλεις του κόσμου να οικοδομήσουν ένα πραγματικά ανθρώπινο περιβάλλον.

Καλή προβολή λοιπόν